

**ILK YOSHDAGI BOLALAR BILAN ISHLASH METODIKASINING
PREDMETI VA VAZIFASI****Ahmedova Xadicha Sarvarovna***TMS Xalqaro Instituti**MTS-23 101 guruh talabasi*

Annotatsiya. *Ilk yoshdagi bolalar bilan ishlash metodikasining predmeti va vazifalari maktabgacha ta'lim tizimida sifatli pedagogik jarayonni tashkil etishda muhim o'rin tutadi. Ushbu yo'nalish bolalarning fiziologik, psixologik va ijtimoiy ehtiyojlarini chuqur o'rganishga, ularning individual rivojlanish sur'atini inobatga olgan holda samarali tarbiyaviy va ta'limiy faoliyatni shakllantirishga qaratilgan. Metodikaning asosiy predmeti bolaning ilk yosh davrida shakllanadigan nutq, harakat, emotsional holat, ijtimoiy munosabat va tafakkur jarayonlarini ilmiy asosda rivojlantirish tamoyillaridan iborat. Vazifalari esa yoshi kichik bolalar bilan ishlashda innovatsion metodlar, o'yin texnologiyalari, psixologik yondashuvlar hamda sog'lomlashtirish jarayonlarini uyg'unlashtirish orqali har tomonlama barkamol shaxs rivojiga xizmat qiladi. Mazkur metodika tarbiyachilar va mutaxassislar uchun amaliy tavsiyalar ishlab chiqishni ham nazarda tutadi.*

Kalit so'zlar: *ilk yosh, metodika, rivojlanish, psixologiya, pedagogik jarayon, tarbiya, o'yin texnologiyalari, innovatsion usullar.*

Maktabgacha ta'lim tizimining eng muhim bo'g'ini bu – ilk yosh davridagi bolalar bilan samarali ishlash jarayonidir. Chunki inson rivojlanishining dastlabki uch yili uning kelajakdagi shaxs sifatida shakllanishida hal qiluvchi ahamiyatga ega. Ilk yoshda sodir bo'ladigan fiziologik, psixologik va ijtimoiy o'zgarishlar bola kelgusida bilimlarni qabul qilishi, nutqining rivojlanishi, harakat koordinatsiyasi va ijtimoiy moslashuvi kabi jarayonlarga asos bo'ladi. Shu sababli mazkur davr bilan bog'liq pedagogik-metodik yondashuvlar ilmiy asosda chuqur o'rganilishi zarur. Ilk yoshdagi bolalar bilan ishlash metodikasi — bu bolaning tabiiy ehtiyojlari, yoshiga

mos rivojlanish xususiyatlari hamda atrof-muhit ta'sirini hisobga olgan holda samarali tarbiyaviy jarayonni yaratish bo'yicha ilmiy asoslangan tizimdir.

Maqolaning maqsadi — mazkur metodikaning predmeti, asosiy vazifalari, metodik tamoyillari, amaliy yondashuvlar, tarbiyachining roli, bolalarning individual rivojlanish xususiyatlari hamda zamonaviy pedagogik texnologiyalarning qo'llanilishi haqida batafsil tahliliy ma'lumot berishdir.

Ilk yoshdagi bolalar o'z atrofida sodir bo'ladigan har bir jarayonni o'yin, idrok, emotsiya va harakat orqali qabul qiladilar. Shu bois, metodika bolaning tabiiy rivojlanish jarayoniga mos bo'lishi lozim.

Metodikaning predmeti — bu mazkur yoshdagi bolalarning rivojlanish jarayonini ilmiy asosda o'rganish va unga mos pedagogik faoliyatni tashkil etish. Uning asosiy yo'nalishlari quyidagilardan iborat:

Bolaning yosh xususiyatlarini o'rganish:

- fiziologik ehtiyojlar,
- emotsional barqarorlik,
- harakat faolligi darajasi,
- psixik jarayonlarning rivojlanish sur'ati.

Tarbiya jarayonini ilmiy asoslash:

- gigiyenik talablar,
- ovqatlanish va uyqu rejimi,
- sensor rivojlanish metodlari,
- nutqni rag'batlantirish usullari.[2]

Demak, metodika o'yin orqali o'rganish, psixologik rivojlanish, nutqiy o'sish va ijtimoiylashuv jarayonlarini qamrab oladi.

Metodikaning vazifalari bola rivojlanishining barcha yo'nalishlarini qamrab oladi.

Bola o‘zi mustaqil ravishda harakat qila olishi, xavfsiz o‘yinlar o‘ynashi, ranglar, shakllar, tovushlar, fakturalar bilan tajriba qilishi uchun qulay sharoit bo‘lishi kerak. Muhit bolaning faolligini rag‘batlantirishi zarur.

Ilk yoshdagi bolalar atrofni sezgi organlari orqali o‘rganadi. Shu bois ranglar, tovushlar, har xil jismlar, fakturalar bilan tanishish juda muhim. Sensor tarbiya intellektual rivojlanishning asosi hisoblanadi.[3]

Bola o‘z faoliyati bilan o‘rganadi. Uni passiv tinglovchi emas, balki faol ishtirokchiga aylantirish zarur.

Bolaning tabiiy ehtiyojlari — harakat qilish, o‘yin o‘ynash, izlanish, taqlid qilish — metodikaning markazida bo‘lishi kerak.

Rivojlanish jarayoni asta-sekinlik bilan amalga oshadi. Har bir yangi ko‘nikma avvalgisi mustahkamlangandan so‘ng beriladi.

Har bir bolaning rivojlanish sur‘ati turlicha bo‘ladi. Metodika bunga mos bo‘lishi zarur.

Ilk yosh psixologiyasi bu metodikaning ilmiy negizini tashkil qiladi. Psixologlarning tadqiqotlariga ko‘ra, 0–3 yosh oralig‘ida bola:

- atrofni his-tuyg‘ular orqali qabul qiladi;
- kattalar bilan emotsional aloqa orqali rivojlanadi;
- o‘yin orqali dunyoni o‘rganadi;
- nutq orqali tafakkurini shakllantiradi.[4]

Demak, metodika psixologik ehtiyojlarning chuqur tahliliga tayangan holda ishlab chiqiladi.

Ranglarni ajratish, tovushlarga e‘tibor qaratish, konstruksiyalar bilan ishlash, taktil o‘yinlar — bular bolani jismoniy va intellektual rivojlantirishga xizmat qiladi.

Montessori elementlari, didaktik materiallar, sensor kartochkalar bolaga atrofni oson idrok etishga yordam beradi.

Sodda ertaklar, interfaol suhbatlar, she'rlar, qo'shiqlar, suhbatdan suhbatga o'tish usullari qo'llanadi.

Yuz ifodasi o'yinlari, qo'l bilan teginish mashqlari, quvonchli ohangdagi suhbatlar bolaning ichki hissiyotlarini boyitadi.

Yurish, emaklash, sakrash, muvozanat mashqlari bolaning muskul-skelet tizimini mustahkamlaydi.

Tarbiyachi ilk yoshdagi bolalar bilan ishlashda quyidagi sifat va ko'nikmalarga ega bo'lishi lozim:

- yuqori darajada mehribonlik, sabr-toqat;
- bola psixologiyasini bilish;
- gigiyenik talablarni aniq bajarish;
- individual yondashuvni qo'llash;
- innovatsion metodlardan foydalanish;
- ota-onalar bilan tizimli hamkorlik.[5]

Tarbiyachi bolaning asosiy yo'lboshchisi bo'lib, uning har bir muvaffaqiyati tarbiyachining pedagogik mahorati bilan bog'liq.

Oila bola tarbiyasida hal qiluvchi omildir.

Xulosa qilib aytganda, ilk yoshdagi bolalar bilan ishlash metodikasi maktabgacha ta'limning eng murakkab va mas'uliyatli yo'nalishidir. Chunki mazkur davr bola shaxsining asosiy poydevorini shakllantiradi. Ushbu metodikaning predmeti bolaning jismoniy, psixologik, nutqiy, ijtimoiy rivojlanishini kompleks o'rganishdan iborat bo'lsa, uning vazifalari esa bolaga har tomonlama qulay, xavfsiz, rivojlantiruvchi muhit yaratish, o'yin asosida ta'lim berish va oilaviy hamkorlikni mustahkamlashdan iboratdir.

Ilk yoshdagi bolalar bilan ishlashda tarbiyachi faqat pedagog emas, balki bola uchun emotsional tayanch, motivatsiya manbai, yo‘lboshchi va mehr ko‘rsatadigan shaxs bo‘lib xizmat qiladi. Zamonaviy metodlar, innovatsion yondashuvlar va ilmiy asoslangan strategiyalarni qo‘llash esa bola rivojlanishining samaradorligini oshiradi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati

1. Abdurahmonova, S. Maktabgacha ta’lim metodikasi. – Toshkent: “Fan va taraqqiyot”, 2019. – 256 b.
2. Rasulova, D., Karimova, N. Ilk yoshdagi bolalar psixologiyasi. – Toshkent: “Ilm ziyo”, 2021. – 198 b.
3. G‘ofurova, M. Bolalar rivojlanishining psixologik asoslari. – Toshkent: “Muloqot”, 2020. – 212 b.
4. Qodirova, X. Maktabgacha ta’lim pedagogikasi. – Toshkent: “Turon-Iqbol”, 2018. – 310 b.
5. Shodiyeva, L. Sensor tarbiya va ilk yosh ta’limi. – Buxoro: “Jamiyat”, 2022. – 175 b.